

Dalibor Prančević

Kvalifikativ *suvtremeno* vrlo se često pokazuje nepreciznim, odnosno primjenljivim na niz međusobno možda nespojivih pojava. No, podrazumijeva li suvtremenost i valorizaciju djela prošlosti, koja se rekreiraju novim interpretacijama te pokušavaju sagledati u što točnijem kontekstu, stvar je koju ne bi trebalo zanemariti.

HETEROGENO O SUVREMENOSTI

Život umjetnosti: časopis za suvtremena likovna zbtivanja, (ur.) Sandra Križić Roban, 71-72 (2004.), 167 str., ISSN 0524-7794

Ne treba stoga buniti pojava vrlo heterogenog sadržaja novog broja *Života umjetnosti*, časopisa koji se bavi suvtremenim likovnim zbtivanjima (kako se naznačuje u podtekstu naslova!).

Naprijed rečeno odnosi se ponajprije na prostor namijenjen recenzijama recentnih napisa o likovnim umjetnostima. Razloženi su tu osvrti na nove pu-

blikacije, odnosno na iščitavanje reljefa Petra Krešimira IV. (I. FISKOVIĆ, Reljef kralja Petra Krešimira IV., MHAS, Split, 2002.), potom na segment aktivnosti Ivana Meštrovića u drugom desetljeću prošloga stoljeća (E. CLEGG, Meštrović, England and the Great War, The Burlington Magazine, prosinac 2002.), na ulogu Josepha Beuysa (Dossier Beuys, (ur.) J. Denegri, Biblioteka Fluxus, DAF, Zagreb, 2003.) te na pregled kulturnog naslijeđa Zagreba (Zagreb - modernost i grad, (ur.) F. Vukić, AGM, Zagreb, 2003.; I. MAROVIĆ, Antologija zagrebačke arhitekture, Art studio Azinović, Zagreb, 2003.; R. IVANČEVIĆ, Za Zagreb 2 (suprotiva mnogim), DPUH, Zagreb, 2003.; S. KNEŽEVIĆ, Zagreb u središtu, Barbat, Zagreb, 2003.). Citirane naslove doista i prepoznajemo suvremenima, no evidentno je da se u rubrikama recenzija časopisa koji prati suvremena zbivanja vrlo često izostavljaju publikacije unutar kojih se obrađuje suvremena, ili preciznije, ona-ne-tako-davna produkcija hrvatske likovne scene (navodim, primjerice: *Art in Europe 1990-2000*, (ur.) G. Maraniello, Skira, 2002. s tekstom M. GRŽINIĆ, *Encountering the Balkan: The Radicalization of Positioning*, Sanja Iveković. *Personal Cuts*; katalog (ur.) S. Eiblmayr, Galerie im Taxispalais, Innsbruck, 2001.; itd.).

Kako bilo, novi broj *Života umjetnosti* bilježi stanovite promjene. Poštujući i dalje trodijelnu strukturu, posljednji dio, u slijedu prethodnih brojeva uglavnom namijenjen prijevodima relevantnih teorijskih tekstova, zamijenjen je skupinom tekstova naslovljenim *Umjetnost i ideologija: Pedesete u podijeljenoj Europi* (urednica: Ljiljana Kolečnik). Prva dva dijela časopisa i dalje donose tekstove različitih sadržaja, odnosno (već spomenute) recenzije novih knjižarskih naslova.¹

U tekstu *Duje Jurić - neumorni tumač prostora*, Petar Prelog izdvaja pregled najvažnijih segmenata umjetnikova konzistentnog eksperimenta prostorom. Kontinuitet naslijeđa koje predmnijeva Nove tendencije, rekapitulaciju *minimal art* orijentacije te preispri-

tivanje egzistencijalne svrsishodnosti kreativna čina, tek su neke od odrednica koje autor prepoznaje važnima u interpretaciji djela ovog umjetnika. Od savladavanja retinalnih učinaka do nadilaženja određena pripadnosti djela određenom likovnom mediju - vidljivog osobito pretvorbom slike u objekt, procesi su koji se jasno ističu u kronologiji umjetnikovih predstavljanja publici. Autor teksta ističe i umjetnikovu strategiju uklapanja pisane riječi u slike, da bi potom prepoznatljiv idiom prenio na objekt svakodnevice (npr. putni kovčeg). Zamagljenost granice pripadnosti mediju umjetnik potvrđuje slikarskim, a potom i svjetlosnim ambijentima koji dobivaju kvalitetu imaginarnih računalnih kanala implicirajući pomak k virtualnom - na granici nove pojavnosti!

Tema svojevrsne transgresije granica (a na toj putanji i mita!) konstanta je koju, u suslijedu radova austrijskog umjetnika Markusa Schinwalda, u teorijskim aparatom potkrijepljenoj interpretaciji donosi bečki kritičar Walter Seidl (*Markus Schinwald - u potrazi za novim granicama*).

Pojam granice, međutim, sasvim drugačijeg usmjerenja, preispituje umjetnik albanskog podrijetla s Kosova - Sislej Xhafa. U razgovoru koji je s njim vodila Ružica Šimunović, umjetnik otkriva načela kojima se rukovodi u vlastitim kreativnim procesima. Navedimo, primjerice, transnacionalna uvjerenja, kontekst vlastita odabira, a osobito poziciju - *napad jest znak slabosti* (osobito uočljivu u projekti- ma *Clandestine Albanian Pavillion*, Venezia i *Pleasure over Flower*, Gent). *Rječnik autoriteta*, nadalje, intrigira umjetnikovu pažnju: pozicija autoriteta određuje ostale (pot)kategorije, a odnosi među njima označeni su nesrazmjerno velikim debalansom. Uzmimo, primjerice, poziciju ljudskog bića naspram (zanimljivih) kategorija, uvjetno ih nazovimo, profesija - policije i zatvorenika, sa svim socijalnim kontekstima koje iste impliciraju (projekt *Pleasure over Flower*, Gent). Razgovor R. Šimunović s umjetnikom potaknut je svjetlosnom instalacijom

¹ *Život umjetnosti*, 70 (2003.), (ur.) L. Kovač, također je specifične strukture, uslovljene međutim organizacijskom strukturom Kongresa AICA 2001 - Hrvatska, pod radnim nazivom *Strategies of Power*.

Zagreb Boogie Woogie u vanjskom prstenu novoobnovljena Meštrovićeva Doma hrvatskih likovnih umjetnika u Zagrebu. Iako prisutan, estetski doživljaj postaje manje važnim, a ideja pokreta onom ključnom. Xhafa poima Hrvatsku kao zemlju migracije, a umjetnička migracija važan je element i u nastajanju Mondrianova djela kojim je Xhafina instalacija potaknuta.

Zanimljiv osvrt na recentna predstavljanja opusa Dimitrija Miće Bašičevića donosi tekst Sonje Briski Uzelac (*Mangelos na putu po Europi*). Autorica konstatira zanimljiv slučaj gotovo istovremenog pojavljivanja prijevoda knjige *Jeziči umjetnosti: Pristup teoriji simbola* N. Goodmana (Zagreb, 2002.), odnosno temeljitijeg predstavljanja Mangelosova opusa (Museu de arte contemporânea de Serralves, Porto, 2003.; Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum, Künstlerhaus, Graz, 2003.; Fundació Antoni Tapies, Barcelona, 2004.; Kunsthalle Fridericianum, Kassel, 2004.). Tekstom se, među ostalim kvalitetama ove osebujne pojave likovne scene druge polovice dvadesetog stoljeća, ističe kako je Bašičević, poput navedenog američkog filozofa i estetičara, „svojedobno u svojoj, tada ideološki zatvorenoj i skoro 'lokalnoj' sredini, također otvorio teorijsku raspravu o denotativnoj naravi umjetnosti.“ Referirajući se na

izvršnu kataloško-monografsku publikaciju koja je pratila navedene europske izložbe (*Mangelos nos. 1 to 9*, (ur.) B. Stipančić, Museu de arte contemporânea de Serralves, Porto, 2003.), autorica teksta ističe važnost prepoznavanja djelovanja Mangelosa kao autentične baštine svjetskog značenja.

Jerica Zihert, nadalje, koristi jedan trenutak prijelomnih godina u povijesti hrvatske umjetnosti kako bi objasnila značenje povijesne distance u interpretaciji djela, odnosno valorizirala onodobnu polemiku izazvanu istim događajem (*Strah i bijeg od realnosti dekadentnih zapadnjaka*). Riječ je o izložbi Antuna Motike *Arhajski nadrealizam*, priređenoj u novom salonu ULUH-a u zagrebačkoj Praškoj ulici 4 (siječanj 1952.) te o tekstovima progresivnog kritičara Radoslava Putara (*Izložba crteža Antuna Motike*) i umjetnika Vjenceslava Richtera (*Zarobljene teorije*), odnosno o tekstu Grge Gamulina (*Zarobljeni oblici*), zastupnika 'konzervativnije' linije hrvatske kritike. Reaktualizacija teme potaknuta je, kako ističe autorica, recentnim osvrtima na djelatnost Antuna Motike (retrospektivna izložba, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2002.; monografija u izdanju Galerije Klovićevi dvori, Zagreb, 2003.; tekstovi: D. Glavan, K. Prijatelj, D. Schneider) i grupe EXAT '51 (J. DENEGRİ, *EXAT 51 i Nove tendencije: umjetnost konstruktivnog pristupa*, Horetzky, Zagreb, 2000.; izložbeni projekti u organizaciji MSU Zagreb (kustos: M. Susovski): *EXAT 51 i Nove tendencije*, Cascais, Portugal, 2001., *Magazzini del Sale di Museo Pubblico*, Sienna, 2003.); protagonista, dakle, čija je djelatnost uvučena u polemiku onodobnih kritičara, a danas postala predmetom interpretativnih nadopuna. „Arhajski nadrealizam Antuna Motike početkom 1952. kronološki je prva javna manifestacija - izložba koja je drastično oduzarala od dotad proklamirane estetike socrealizma. Ta izložba, uz manifest EXAT-a i njihova interna djelovanja, kao i ono što je slijedilo nakon toga, kazuje da je riječ o središnjem pitanju određenja budućeg razvoja cjelokupne poslijeratne hrvatske umjetnosti i kao takva zauzima središnje mjesto u svakom razgovoru o tom razdoblju.“ (J. Zihert)

Potpunijem pregledu tekstova valjalo bi pridružiti i tekst *Korak Lefevrea Jean Claudea* autora zanimljive transkripcije *Et n'est-ce* &/et*, u kojem se ističe važnost rehabilitacije aure umjetničkog djela te mogućnosti njegova reproduciranja u kontekstu jezika, odnosno tekst Mladenke Šolman *Skulptura Jespera Neergaarda - strukture značenja*.

Nesumnjivo, vrijedan prilog novom broju *Života umjetnosti* jest dio *Umjetnost i ideologija: Pedesete u podijeljenoj Europi*, posvećen uspomeni na prof. dr. Radovana Ivančevića (1931.-2004.). Istoimeni međunarodni znanstveni skup održan je u Zagrebu 1999 godine, u organizaciji Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske i Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Kontekst pedesetih godina za razvoj umjetnosti u Hrvatskoj neobično je važan te je skup značio otvaranje dijaloga o uvjetima, rezultatima te posljedicama likovnih manifestacija tog desetljeća. Polupropusna membrana

Jugoslavije, kao i njen prekid s Informbiroom 1948. godine, pružali su dostatno prostora za strujanja koja su se potom vrlo brzo odrazila na likovnu produkciju. Polarizirani kulturno-politički svijet, utjecaj ideologije i ideologija na suvremenu produkciju, detekcija raznorodnih strujanja - apstrakcije i figurlike, kvalificiranje domaćih događanja u kontekstu izložaba van jugoslavenskih granica, značenje baštinenja „konstruktivnih“ i „funkcionalističkih“ tendencija prethodnih desetljeća, tek su neki od segmenata široke rasprave koja dotiče sve medije likovne umjetnosti, uključujući arhitekturu i dizajn. Ovoga puta zastupljeni su tekstovi mahom domaćih stručnjaka i to isključivo na hrvatskom jeziku. Prijevodi većine njih na engleski jezik uz tekstove drugih autora objedinit će se u Zborniku navedenog znanstvenog skupa, a u izdanju DPUH-a, čija se promocija najavljuje u mjesecu studenom ove godine.